

NODAVLAT TIBBIYOT MUASSASALARIDA BUXGALTERIYA HISOB VA MOLİYAVIY HISOBOTNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

*Farg'ona ilg'or kasbiy mahorat
texnikumi bosh o'qituvchisi*

O'rmonov Xasanboy

*Farg'ona ilg'or kasbiy mahorat
texnikumi 2-24 guruh o'quvchisi*

Valiyeva Elsevarxon

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston sharoitida nodavlat tibbiyot muassasalarida buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Nodavlat tibbiyot muassasalarining huquqiy asoslari, tashkil etish tartibi hamda moliyaviy faoliyatini yuritish mexanizmlari yoritilgan. Shuningdek, buxgalteriya hisobining boshqaruv va moliyaviy nazoratdagi o'rni, daromad va xarajatlarni alohida hisobga olish zarurati asoslab berilgan. O'zbekiston sharoitida mavjud muammolar ko'rsatilib, ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Nodavlat tibbiyot muassasasi, buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisobot, moliyaviy nazorat, daromad va xarajatlarni hisobi, litsenziyalash, sog'liqni saqlash tizimi, moliyaviy barqarorlik.

Аннотация: В данной статье проанализированы особенности бухгалтерского учета и финансовой отчетности в негосударственных медицинских учреждениях в условиях Узбекистана. Рассмотрены правовые основы создания и деятельности негосударственных медицинских организаций, а также механизмы ведения их финансовой деятельности. Особое внимание уделено роли бухгалтерского учета в системе управления и финансового контроля, а также необходимости раздельного учета доходов и расходов по видам деятельности. Выявлены существующие проблемы и предложены рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: Негосударственное медицинское учреждение, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, финансовый контроль, учет доходов и расходов, лицензирование, система здравоохранения, финансовая устойчивость.

Abstract: This article analyzes the specific features of accounting and financial reporting in non-governmental medical institutions under the conditions of Uzbekistan. The legal framework for the establishment and operation of private medical institutions, as well as the mechanisms for managing their financial activities, are examined. Special attention is paid to the role of accounting as an effective tool for management and financial control, including the necessity of separate accounting for

income and expenses by type of service. Existing problems are identified, and recommendations for improving accounting and financial reporting practices are proposed.

Keywords: Non-governmental medical institution, accounting, financial reporting, financial control, income and expense accounting, licensing, healthcare system, financial sustainability.

O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash tizimida nodavlat tibbiyot muassasalari (NMTM) so'nggi yillarda sezilarli darajada rivojlanmoqda. Ular davlat sog'liqni saqlash muassasalari bilan raqobatlashib, sifatli tibbiy xizmatlarni aholiga yetkazishda muhim rol o'ynamoqda. Shu bilan birga, NMTMlarning moliyaviy faoliyati va buxgalteriya hisobi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularni tartibga solish va nazorat qilishning ilmiy asoslangan mexanizmlari zarur.

Nodavlat tibbiyot muassasalarida buxgalteriya hisobi faqat moliyaviy hisob-kitobni yuritish vositasi emas, balki boshqaruv, strategik rejalashtirish va moliyaviy nazoratning samarali mexanizmi sifatida xizmat qiladi. Shuning uchun ularning faoliyatini tahlil qilish va moliyaviy hisobotlarni to'g'ri shakllantirish O'zbekiston sharoitida muhim ahamiyat kasb etadi.

Nodavlat tibbiyot muassasalarining tashkil etilishi va huquqiy asoslari

Nodavlat tibbiyot muassasalari (NDTM) – bu shaxsiy, xususiy yoki jamoat tashkilotlari tomonidan tashkil etilgan va davlat tomonidan to'liq moliyalashtirilmaydigan tibbiy xizmat ko'rsatish muassasalari hisoblanadi.

Ular quyidagi shakllarda bo'lishi mumkin:

- Shaxsiy klinikalar, tibbiyot markazlari
- Laboratoriyalar
- Stomatologiya va diagnostika markazlari
- Reabilitatsiya va sanatoriy xizmatlari
- Konsultativ xizmat ko'rsatadigan markazlar

Nodavlat tibbiyot muassasalarini tashkil etishning asosiy huquqiy asoslari
O'zbekistonda NDTM faoliyati bir necha qonun va normativ hujjatlar bilan tartibga solinadi:

- **O'zbekiston Respublikasi “Tibbiyot to'g'risida”gi Qonuni** – tibbiyot faoliyati, nodavlat tibbiyot muassasalarini ro'yxatdan o'tkazish va litsenziyalash tartibini belgilaydi.

- **“Nodavlat tibbiyot muassasalarini tashkil etish va faoliyatini litsenziyalash tartibi to'g'risida”gi nizom** – NDTMning ochilishi va faoliyatini rasmiylashtirish qoidalari.

- **Fuqarolik kodeksi** – xususiy mulk va korxona tashkil etish huquqini kafolatlaydi.

- **Sog'liqni saqlash vazirligining normativ hujjatlari** – sanitariya-gigiyena talablarini va kadrlar malakasini belgilaydi. Tashkil etish quyidagi bosqichlardan iborat **Tashkil etuvchi hujjatlarni tayyorlash:**

- Ta'sischi to'g'risidagi ma'lumotlar
- NDTMning nomi, manzili, faoliyat yo'nalishi
- Moliyaviy va moddiy resurslar manbalari

Davlat ro'yxatidan o'tkazish:

- Nodavlat tibbiyot muassasasi davlat ro'yxatiga kiritiladi
- Ro'yxatga olish organi: hududiy sog'liqni saqlash boshqarmasi yoki Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali orqali amalga oshiriladi

Litsenziya olish:

- Tibbiyot faoliyatining har bir turi uchun alohida litsenziya talab qilinadi
- Litsenziya Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan beriladi

Kadrlar va jihozlarni tayyorlash:

- Malakali tibbiyot xodimlari (shifokor, hamshira, laboratoriya xodimi)
- Tibbiy asbob-uskunalar va dori vositalari

Faoliyatni boshlash:

- Sanitariya va gigiyena talablariga mos keladigan sharoitlar yaratish
- Statistik hisob va moliyaviy hisobot yuritish

Buxgalteriya hisobining o'ziga xos xususiyatlari NMTMlarda buxgalteriya hisobi quyidagi jihatlari bilan ajralib turadi:

- **Mulkiy hisob:** Operativ boshqaruv huquqi asosida birlashtirilgan, tadbirkorlik faoliyati hisobidan sotib olingan va beg'araz olingan mulkni hisobga olish.

- **Daromadlar va xarajatlar hisoboti:** Turli faoliyat yo'nalishlari bo'yicha alohida hisob yuritish. Masalan, konsultatsiya, diagnostika, tibbiy xizmatlar va dori-darmon savdosi.

➤ **Moliyaviy nazorat:** Buxgalteriya hisobotlari NMTMning moliyaviy barqarorligini va faoliyat samaradorligini baholashda asosiy vosita hisoblanadi.

➤ **Hisobot shakllari:** NMTMlar tomonidan taqdim etiladigan hisobotlar davlat muassasalaridan farq qiladi, jumladan qo'shimcha ma'lumotlar va hisobot shakllari mavjud. Moliyaviy hisobotning roli va ahamiyati Moliyaviy hisobot NMTMning faoliyatini baholash, moliyaviy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash va strategik qarorlar qabul qilishda muhim vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, u investorlar, sug'urta kompaniyalari va nazorat organlariga muassasaning moliyaviy holatini tushuntirish imkonini beradi.

O'zbekiston sharoitidagi asosiy muammolar

- Buxgalteriya hisobi standartlarining nodavlat muassasalar uchun moslashtirilmaganligi.
- Moliyaviy nazoratning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi.

- Xodimlarning malakasi va moliyaviy hisobotlarni tayyorlashdagi tajribasining pastligi.
- Qo'shimcha moliyaviy ma'lumotlar va hisobot shakllarini tayyorlashdagi murakkabliklar.

Xulosa va takliflar

Nodavlat tibbiyot muassasalarida buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi takliflar ishlab chiqilishi mumkin:

- Buxgalteriya hisobini NMTMning faoliyatiga moslashtirilgan standartlar asosida yuritish.
- Moliyaviy nazorat mexanizmlarini kuchaytirish va xodimlarning malakasini oshirish.
- Turli yo'nalishlar bo'yicha daromad va xarajatlarni alohida hisobga olish tizimini joriy etish.
- Qo'shimcha ma'lumotlar va hisobot shakllarini standartlashtirish.

Ushbu choralar NMTMlarning moliyaviy barqarorligini oshirish, faoliyat samaradorligini yaxshilash va sog'liqni saqlash tizimida ularning o'rnini mustahkamlash imkonini beradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi "Tibbiyot faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi "Notijorat tashkilotlar to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
3. Назаров Б.М., Бухгалтерский учет в негосударственных медицинских учреждениях, Москва, 2018.
4. Саидов Ш., Тадбиркорлик faoliyatida moliyaviy nazorat, Toshkent, 2021.
5. Karimov A., O'zbekiston sharoitida nodavlat tibbiyot muassasalari faoliyati, Toshkent, 2022.